iNFO

is een uitgave van de Milieuvereniging Land van Cuijk

In deze iNFO:

LANDBOUWGROND: ONVERDROTEN NAAR DE KLOTEN

LELIETEELT

OVER BLAD EN BODEMLEVEN

DE BODEM UITGEZOCHT

BODEM ANDERS

OOGSTTUIN IN HET VOLLE LEVEN

Allerlei gif

Bodem anders

Over blad en bodemleven

Kijk ook eens op onze website:

www.mlvc.nl

JAARGANG 36 - 2

2015 Voorjaar

Milieuvereniging Land van Cuijk ...
bezig voor een beter milieu

COLOFON

INFO *is het verenigingsblad van de Milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin. Het verschijnt in een oplage van circa 350 stuks.*

Redactieadres INFO:
Postbus 8,
5450 AA Mill,
tel. (0485) 45 10 71
redactie@mlvc.nl - www.mlvc.nl

Coördinatie INFO,
Redactie en Verspreiding:
Jan Reijnen

INFO verschijnt in principe drie maal per jaar. Copy dient verband te houden met 'natuur en milieu in de ruimste zin des woords' in het Land van Cuijk. Iedereen kan artikelen schrijven, de redactie bepaalt of deze in overeenstemming zijn met het huishoudelijk reglement van de INFO. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan.

Opmaak en druk : dot-Kom Design

Dagelijks bestuur:
Theo Wijnhoven, voorzitter
Jan Reijnen, secretaris
Sylvia van Duijnhoven,
penningmeester ledenadministratie

Secretariaat MLvC:
Postbus 8, 5450 AA Mill.
Tel. (0485) 45 10 71.

Banknr: NL92 TRIO 0212186949

Lidmaatschap:
Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 15,- per jaar voor leden-abonnees. Voor elk volgend lid uit het gezin of andere levensvorm geldt een bedrag van € 2,50 per jaar. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan. De contributie wordt geheven vanaf de maand waarin men lid is geworden en is evenredig aan het aantal maanden van het jaar waarin men lid is geworden. Het lidmaatschap wordt automatisch voor een jaar verlengd, tenzij uiterlijk 30 november van het lopende jaar bericht van opzegging is ontvangen. Donateurs m/v, die minimaal € 15,- betalen ontvangen ook de INFO. Aanmelden kan met de bon in dit blad of bij het secretariaat.
De MLvC is aangesloten bij de Brabantse Milieu-Federatie (BMF) te Tilburg.

INFO

is een uitgave van de Milieuvereniging Land van Cuijk

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Hoe komen we aan onze bodem in het LvC 4
Over blad en bodemleven 6
De bodem 8
De bodem uitgezocht 12
Van de voorzitter 18
Waterschapsverkiezingen 2015 19
Landbouwgrond: onverdoten naar de kloten 20
Oogsttuin 'In het volle leven' 22
Bodem anders 25
Ziek door minder antibiotica 26
Lelieteelt 28

MLvC
Milieuvereniging Land van Cuijk

Voorwoord

Zomer INFO 2015

De FAO (Voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties) heeft 2015 uitgeroepen tot het internationale jaar van de bodem. En dat is niet voor niets: wereldwijd gaat de kwaliteit van de bodem achteruit door structuurbederf, biodiversiteitsverlies, uitputting, erosie en overbemesting. Boeren komen steeds vaker problemen tegen bij het beheer van hun bodem. Het organische stofgehalte daalt, het bodemleven kwijnt weg, de structuur raakt verdicht.
De oorzaak van de problemen ligt onder andere in de eenzijdigheid van de landbouw (monoculturen), de toepassing van kunstmest en bestrijdingsmiddelen en het gebruik van zware landbouwmachines. Piet Rombouts (Brabantse Milieufederatie): 'Het korte-termijn denken, uitsluitend gericht op snel en veel produceren, is funest voor de bodem. Het gaat een tijdje goed, maar daarna is de bodem niks meer waard.'
Ondertussen komen praktische oplossingen voor duurzaam bodembeheer steeds meer in beeld. Die aanpak vraagt echter om een flinke inzet van zowel agrariërs als consumenten. Agrarische ondernemers willen goed voor hun bodem zorgen, maar de vereiste langetermijn-investeringen vormen een struikelblok. De zorgen over korte-termijn-inkomsten en de druk van burgers en milieuorganisaties om meer ruimte te geven aan natuur, plaatsen veel agrariërs voor een dilemma, zoals ook in het artikel van Jos Verstraten te lezen is. Wij consumenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan duurzaam bodembeheer door te kiezen voor biologische producten: voedsel van gezonde bodem.
Het Jaar van de Bodem is voor ons aanleiding geweest deze INFO te wijden aan het thema 'bodem' (in het Land van Cuijk). Vrijwel alle artikelen hebben betrekking op dit thema, net zoals de diverse limericks, door Geert Verstegen, die u verspreid in dit blad aantreft. We nemen een kijkje in Oogsttuin "In het Volle Leven" in Vortum-Mullem en maken een uitstapje naar Afferden waar Knoest met de natuur meewerkt.
Op 18 maart 2015 vonden de Provinciale Statenverkiezingen plaats. De verkiezingsuitslag was weinig verrassend. De VVD bleef de grootste partij, op de voet gevolgd door het CDA en de SP. De gevormde coalitie was des te verrassender! Voor het eerst heeft Noord-Brabant een college van Gedeputeerde Staten waarin het CDA niet vertegenwoordigd is! VVD, SP, D66 en PvdA vormden een "liberaal-sociale" coalitie. Dat biedt perspectief! In het bestuursakkoord 2015 - 2019 Beweging in Brabant is onder meer te lezen: "Onze ambitie voor de komende periode is een [landbouw]sector die maatschappelijk geaccepteerd en gewaardeerd wordt, diervriendelijk produceert, past in zijn natuurlijke omgeving en geen onaanvaardbare gezondheidsrisico´s met zich meebrengt. We gaan voor een sector die duurzaam produceert en die de ketens op Noordwest-Europese schaal sluit."
Ook de waterschapsverkiezingen vonden op 18 maart 2015 plaats. Suzanne de Zoeten, die met voorkeursstemmen uit het Land van Cuijk een zetel voor Water Natuurlijk won, vertelt u in deze INFO over de verkiezingsuitslag en de nieuwe coalitie. Suzanne, gefeliciteerd!
Het belangrijkste nieuws hebben we uiteraard tot het laatst bewaard: we hebben een nieuwe voorzitter! Zijn naam is Theo Wijnhoven en verderop in deze INFO stelt hij zich aan u voor.

Veel leesplezier!

Sylvia van Duijnhoven en Jan Reijnen

Hoe komen we aan onze 'bodem'

Vanuit bodemkunde worden er een aantal tijdperken als belangrijk voor de bodem in ons land ervaren. De wetenschappelijke namen zal ik jullie besparen in dit artikel.

Van deze tijdperken is de IJstijd het belangrijkste. In de IJstijd was de bodem geheel bevroren, zoals nu in Siberië.
Vanuit het noorden werd het landijs opgeduwd. In Nederland is dat opstuwende landijs gestopt bij de stuwwal van Nijmegen (Mook, Mokerheide). Noord-Brabant is dus relatief vlak gebleven.
Na de IJstijd is het warmer geworden en smolt de sneeuw en ijs. Water zocht de gemakkelijkste weg en maakte geulen in het vlakke land. Voor het land van Cuijk is de Maas een belangrijke en tot rivier uitgegroeide geul, maar ook de Raam en de Molenbeek zijn belangrijke geulen. Deze geulen overstroomden geregeld. Het meegevoerde slib in de rivier kreeg de kans neer te dalen wanneer het water niet te hard stroomde. Dit leverde de rivierklei op die in de nabijheid van de Maas te vinden is. Tegelijk met het smelten van het ijs kreeg ook de wind vrij spel. De wind ging aan de haal met het zand. Op een aantal plaatsen ontstonden laagtes en vennen en op andere plaatsen hogere delen.

Concreet voor het Land van Cuijk

Met het wijzigen van de ondergrond kregen ook zaden van bomen en planten de kans te kiemen en wortel te schieten. Er ontstond een ruig landschap wat af en toe deels overstroomde en droogviel. Ook dit leverde in delen van het landschap weer iets nieuws op: veenvorming. In het Land van Cuijk echter heel beperkt. Deels legde de beplanting het landschap vast of zorgde voor obstakels, zodat stuifzand door bomen werd vastgehouden.

Vervolgens ontdekte de mens het Land van Cuijk. Maar als je er wilde wonen, moest je overleven: dus niet op delen die konden overstromen. En je moest te eten hebben.
Zo verschenen de eerste boeren. Op de hogere delen ging men wonen. Het bos gebruikte men voor geriefhout en stookhout. De kuddes graasden op de heide en op de lagere delen kon je bij laagwater redelijk goed gewassen verbouwen en hooien. De lagere delen waren ook voorzien van vruchtbare rivierklei.
De heide zorgde later ook voor een ander deel van de boerderij: stalmateriaal in de potstal. De dieren konden zo ook binnen worden gehouden. De mest werd later weer op het land verwerkt, en zo ontstonden de van oudsher veel vruchtbaardere landbouwgronden op zand. Deze lagen ook vrij dicht bij de nederzettingen, die langzaam groeiden.

Dit ging eeuwen zo door, waarbij een

in het Land van Cuijk?

en ander natuurlijk beïnvloed is door diverse groepen die korte of langere tijd het gebied hebben bezet. Bijvoorbeeld de Romeinen en de vele religieuze groeperingen, waar we de kloosters aan danken.

Op een gegeven moment ontdekte men dat de rivieren ingedamd konden worden en ontstonden voorzichtig de eerste delen van dijken en later de volledige bedijking van de rivieren. Sindsdien veranderde het landschap op een heel andere manier.

Omdat overstromingen niet meer zoveel voorkwamen kon men wat meer permanente nederzettingen bouwen. Een kerk, een brink en wat boerderijen eromheen, wat zich langzaam uitbreidde.
Om de dorpen, waar de landbouwgrond inmiddels vrij vruchtbaar was geworden door de vele ophogingen met stalmest, moest meer landbouwgrond komen, om de groeiende bevolking te eten te kunnen geven. Dus ook deze grond werd deels ontbost, voorzien van stalmest. Uiteindelijk werden de dorpen te vol voor de boeren en werden er ook her en der in het woestere land boerderijen gezet. Deze boerderijen hadden geen collectieve voorzieningen zoals in het dorp het geval was, maar werden redelijk zelfvoorzienend: een eigen stal, hakhoutbosje, boomgaard, windsingel, en eigen afzettingen van de landbouwgrond om de gewassen en de boerderij te beschermen.

In de 20e eeuw veranderde het landschap ineens heel snel door de uitvinding van prikkeldraad en kunstmest (en natuurlijk de tractor).
Door het prikkeldraad werden hagen en singels overbodig en gerooid, door de kunstmest konden ook de minder vruchtbare delen ineens gebruikt worden voor het telen van gewassen.
Uiteindelijk werd alles veel grootschaliger. Door de schaalvergroting in de landbouw wordt er gebruik gemaakt van alle technieken die beschikbaar zijn om zo veel mogelijk opbrengst op een klein stukje land te krijgen. Ook dit heeft invloed op onze bodem. Deze raakt langzaamaan uitgeput: wanneer na het oogsten geen organisch materiaal teruggebracht wordt en bodemleven wordt verstoord door het spuiten van gewassen zal onze bodem ons uiteindelijk minder opleveren dan ten tijde van onze voorvaderen.

Ook het principe van veilig wonen hebben we al lang verlaten. Toch is er ook een kentering waarbij men weer collectief wil en meer natuurlijk: de Markes. Dit is echter nog erg kleinschalig

Regine van de Zandschulp

De volgende plaatjes en legenda zijn van Wikipedia.

- Strandwallen en duinen
- Getijdengebied (zandwadden, slikken en kwelders)
- Veenmoerassen en komgronden grote rivieren (inclusief verlande stroomgordels/crevassen)
- Dal van de grote rivieren (niet overveend)
- Rivierduinen (donken)
- Open water (Zee, lagunes, rivieren)
- Pleistoceen landschap (>-6 m t.o.v. NAP)
- Pleistoceen landschap (-6 m - 0 m)
- Pleistoceen landschap (0 m - 10 m)
- Pleistoceen landschap (10 m - 20 m)
- Pleistoceen landschap (20 m - 50 m)
- Pleistoceen landschap (50 m - 100 m)
- Pleistoceen landschap (100 m - 200 m)

Over blad en bodemleven

Knoest (Willy van Casteren en Angelique Zeelen) woont en werkt sinds mei 2009 in Afferden (Limburg), op een boerderij met ruim 4 hectare grond. Waar eerst intensieve landbouw was, wordt nu gewerkt aan een kleinschalig cultuurlandschap. Net op de grens van landbouw en natuur. Het is een gemengd bedrijf: natuurlijke dagen buiten, teamuitjes, workshops, cursussen, boomverzorging, advies, ontwerp, balken en planken, natuurlijk spelen en groene projecten. En dat alles op basis van Natuurrijk groen, wat inhoudt dat er zo veel mogelijk met de natuur wordt meegewerkt. Reden genoeg voor de redactie om de eigenaars te vragen een artikel te schrijven.

Hoeveel blad wordt er ieder jaar in de natuur verwerkt?
Inderdaad. Net zoveel als er valt. Dat het soms een aantal jaren ligt is een tweede. Maar per saldo.

Zou dit blad ergens toe dienen?
Het voedt het bodemleven, en geeft zo het bodemleven de kans de begroeiing te voeden, en op te bouwen.

Wat wordt er opgebouwd?
Bovengronds een vegetatie, en ondergronds een uitgebreid systeem, dat bestaat uit schimmels, bacteriën, en een heleboel andere beestjes en beesten.

De schimmels zijn een soort verlengstuk van de wortels, en bezorgen de vegetatie wat ze nodig heeft. In ruil geeft de vegetatie suikers terug. Bij een boom gaat 30 procent van de geproduceerde suikers terug naar het bodemleven. Schimmels zijn het grootste zoetwaterreservoir ter wereld. Een vangnet voor droge periodes. In het bos geeft nooit iemand water, en alles blijft leven, hierdoor. Het hele bodemleven is verder een enorme opslag van mineralen. Die kunnen niet uitspoelen, en staan geparkeerd.
Wat de landbouw doet is systematisch in ieder geval de schimmels vernietigen. Dit heet grond bewerken. Daardoor komen de mineralen vrij en spoelen dus ook uit. Het is ook zo dat de bodem nooit iets op kan bouwen, dus geen of weinig reserves heeft. Het is een systeem met een hele korte omloop, waarbij ieder jaar opnieuw een heleboel input moet zijn om datzelfde jaar nog te oogsten.
Wat er dan nog kan groeien, zijn pioniersoorten. Hiervan zijn twee groepen: akkerbouwgewassen en akkeronkruiden. Omdat deze dezelfde groeiplaats hebben, concurreren ze met elkaar. Dus moet er heel veel arbeid of spuitmiddel ingestopt worden, om de goede te laten winnen. Al met al geen ideaal systeem.

Toen wij 5 jaar geleden voor de keuze stonden wat te doen met onze grond werd al snel een en ander duidelijk. Dit systeem zou ons geld kosten in plaats van opbrengen (zou dit in de landbouw ook zo zijn?). Wat nu? Wij willen opbrengst op de lange termijn, afnemend werk in plaats van steeds meer. En meer opbrengst dan input. Zo kwamen we bij het blad en de meerjarige gewassen.
Zonder te denken dat we het wiel uitvinden, maar in het besef dat dingen anders zullen moeten, zijn we heel dapper aan het planten geslagen. Op ons duinzand waar jarenlang intensieve teelten waren wilde echter niets groeien. Bodemonderzoek bij Van Iersel (een aanrader)

wees uit dat de bodem dood was. Geen bodemleven aantoonbaar. Wat nu?
De gemeente Gennep wilde ons na beraad hun bladbakkenopbrengst brengen. Wij willen dit niet composteren. Ook niet onderwerken. Het moet gewoon op de grond liggen, en in de loop van de tijd opgehaald worden door het bodemleven, gesteund door de zwaartekracht.
Vandaag staat bij de overbuurman de regeninstallatie alweer te draaien boven de gerst, terwijl hier nog alles fier overeind staat. We zijn 5 jaar verder, en hebben waarschijnlijk voor het eerst een redelijke appel- en perenoogst. Daarnaast pastinaak, aardpeer, enz. Met de bodem komt het wel goed. De opbrengst is volgend.
Goed bekeken is intensieve landbouw woestijnvorming, we moeten heel wat stappen terug in ons denken om een nieuw systeem te vormen. Moet ons dieet veranderen? Landbouwgewassen uitbannen? Feit is dat het graan dat in Nederland verbouwd wordt grotendeels veevoer wordt. Meer knollen, vruchten en een mix met dieren die leven op wat er is. Onze Togenburger geiten leven op blad (snoeihout uit ons boomsnoeiwerk) en kruiden.
Ons gebrek aan geld en tijd is onze raadgever. De hoop, dat het goed komt onze drijfveer. We wonen op 4 hectare, en hopen dat wij, maar ook de volgende generatie, de vruchten plukt.
Suggestie: een excursie naar ons terrein.

Willy van Casteren en
Angelique Zeelen

www.knoest.eu

De Duizenpoot

Duizendpoten hebben een langwerpig en sterk afgeplat lichaam dat bestaat uit een kop en een lang, uit segmenten opgebouwd achterlijf. Aan ieder segment zit één paar poten. Er zijn ongeveer 3000 soorten duizendpoten, waarvan er 37 in Nederland voorkomen. Veel soorten hebben 15 segmenten en dus 30 poten. Duizendpoten zijn snelle jagers met gifkaken aan de voorzijde van de kop. Ze eten kleine ongewervelden zoals insecten, slakken, wormen, pissebedden en spinnen. Vrijwel alle duizendpoten zijn nuttige dieren omdat ze aan planten knagende dieren opeten. Duizendpoten zijn ongevaarlijk maar kunnen wel bijten. De beet voelt aan als een wespensteek.

Er was een duizendpoot in Den Twist
kwijlend begluurd door een ramptoerist
want stevig gekweld
door tractorgeweld
ben je leuk omdat je een poot mist

Schimmels

Er zijn zowel meercellige schimmels, zoals paddenstoelen, als eencellige schimmels, zoals gisten. Meercellige schimmels leven op een ondergrond, bijvoorbeeld in de bodem of op hout. Schimmels vormen schimmeldraden, microscopisch dunne draden die vaak tot netwerken verweven zijn. Het netwerk van schimmeldraden wordt mycelium of zwamvlok genoemd. Schimmels spelen een belangrijke rol bij de afbraak van plantaardig materiaal. Veel schimmels leven in symbiose met planten. Ze absorberen bijvoorbeeld mineralen uit de bodem voor bomen en krijgen in ruil daarvoor suikers terug voor hun eigen voeding. Op deze wijze verhogen schimmels de biodiversiteit, omdat de boom kan overleven in moeilijkere omstandigheden.

Er was een schimmeltje uit Beugen
dat dronk zijn azooltje met teugen
werd zo resistent
dat een oude vent
riep dat ze bij Bayer niet deugen

▲ Foto's Wikipedia

De bodem

De redactie heeft Jos Verstraten gevraagd om vanuit zijn optiek een artikel over 'de bodem' te schrijven. Graag wilde hij aan dit verzoek voldoen.

Onze bodem is 'nieuws'

2015 is door de VN uitgeroepen tot het jaar van de bodem. De bodem staat hierdoor (internationaal) in de belangstelling. Waarom? De wereldbevolking groeit en daarnaast stijgt de welvaart. Dit heeft tot gevolg dat er meer voedsel nodig is voor mens én dier want met het stijgen van de welvaart verschuift het voedselpatroon van plantaardig naar meer producten van dierlijke oorsprong. Daarnaast wordt een toenemend deel van de landbouwgrond gebruikt voor het produceren van grondstoffen voor energie (ethanol, biodiesel). De hoeveelheid beschikbare grond om te produceren neemt niet toe, sterker nog die neemt per saldo af. Door verstedelijking (de steden vinden hun oorsprong in rivierdelta's op de vruchtbaarstegronden, wegen, nieuwe natuur), klimaatverandering, erosie en uitputting.

Schaarste aan voedsel is welkom voor de boer want dit drijft de prijzen op en zorgt voor een hoger inkomen. Hoge prijzen bedreigen echter de wereldvrede. De onlusten zoals in Egypte die leidden tot de val van Moebarak, Libië waar Kadhafi werd verdreven, Syrië waar de strijd nog in alle hevigheid voortduurt, vinden hun oorsprong in sterk gestegen voedselprijzen. Als je in de situatie bent dat je de helft of nog meer van je inkomen nodig hebt om in dagelijks levensonderhoud te voorzien, schappen in winkels niet meer bevoorraad worden of voedsel wordt gerantsoeneerd dan breekt letterlijk de hel los. In feite is het 'wereldvoedselvraagstuk' dan ook de werkelijke reden waarom de VN 2015 uitgeroepen heeft tot het jaar van de bodem en waarom 2014 het jaar van het boerenfamiliebedrijf was. Ik ga ervan uit dat de VN de filosofie hanteert dat meer welvaart leidt tot kleinere gezinnen en dit de bevolkingsgroei afremt. Als dat niet het geval is neemt het probleem alleen maar toe en lopen we - zoals zo vaak - nog meer achter de feiten aan.

Wij komen toch niks tekort?

In onze eigen regio ervaren wij dit alles niet zo. De groei van de wereldbevolking gaat híer niet plaatsvinden, Europa vergrijst. Daarbij daalt onze consumptie van vlees al enige jaren met gemiddeld 2,5% per jaar. Het lijkt erop dat de klimaatverandering voor onze regio positief uitpakt door meer CO_2 in de lucht en hogere temperaturen waardoor onze gewassen zelfs beter zullen groeien. Wij wonen in een gematigde klimaatzone en onze boeren produceren volop. Hoe anders is het in delen van de wereld gesteld waar jaarlijks miljoenen tonnen vruchtbare grond door droogte, gevolgd door moessons verdwijnen in de oceaan, woestijnen oprukken, roofbouw wordt gepleegd etc. Ik heb al aangegeven hoe belangrijk voedselproductie is voor de wereldvrede. Wij kunnen ons niet permitteren om achterover te leunen en de wereldvoedselproblematiek aan ons voorbij laten gaan.

De oplossing lijkt simpel: verspreid de Nederlandse manier van boeren. Ik las onlangs dat de gemiddelde wereldburger 0,7 hectare land nodig heeft om in het levensonderhoud te voorzien. Rond 2050 zouden we een gebrek aan landbouwgrond in de wereld hebben. Met de capaciteiten van de Nederlandse landbouw kan één wereldburger met slechts 0,25 hectare toe. Dus ongeveer 3x zoveel mensen voeden, kleden, van energie voorzien met dezelfde oppervlakte. Chapeau. Door ons klimaat, vakmanschap, infrastructuur, mechanisatie en vooral input (kunstmest, water, gewasbeschermingsmiddelen, energie) kunnen we dit bereiken. Maar is dit toepasbaar voor de rest van de wereld? Ik zie elders in de wereld dezelfde fouten gemaakt worden als wij in de jaren '70-80 van de vorige eeuw, maar dan nog veel extremer. Organische mest verspillen en een onverantwoord hoog gebruik van kunstmest wat op termijn er toe leidt dat deze gronden uitgeput raken, verlaten worden en onvrijwillig teruggegeven worden aan de natuur mét de nodige milieuschade.

Hoe staat het met onze bodem?

Terwijl op de rivierklei in het stroomgebied van de Maas al eeuwenlang geboerd wordt is de zandgrond in onze regio relatief jonge ontginningsgrond. Veel peeldorpen bestaan nog maar één eeuw. De gemeente Sint Anthonis gaf op 'de Stichting' in Landhorst de grond begin vorige eeuw in erfpacht aan boeren op één voorwaarde: maak de grond vruchtbaar. Stond letterlijk zo beschreven in de erfpachtcontracten. Het graan wat op de schrale Brabantse zandgronden groeide was ongeschikt om brood te bakken, daarom werd er geen tarwe maar rogge geteeld, om aan dieren te voeren. Tafelaardappelen kwamen van de rijkere klei, evenals dus het graan voor ons dagelijks brood en

de suiker voor in de koffie. Daarbij was het gehalte 'keuterboeren' erg hoog door onze cultuur: terwijl in het overwegend protestantse noorden het generaties lang gebruikelijk was dat de oudste zoon het boerenbedrijf voortzette, werd in het katholieke zuiden de boerderij opgedeeld naargelang er kandidaten in het gezin waren, en de gezinnen waren groot. Resultaat: versnipperde kleinschalige bedrijven. Het ministerie van landbouw o.l.v. van de PvdA'er Sicco Mansholt stimuleerde de boeren in onze regio in de jaren na de 2e wereldoorlog dan ook om meer varkens en kippen te gaan houden: voor inkomen, voor de mest én omdat vader niet alleen op zondag het vlees aan wilde snijden. Want ook toen was de voedselvoorziening net als nu een probleem, maar met name voor onze eigen regio. Met de oprichting van de Europese Gemeenschap werd deze ontwikkeling met subsidies en voorlichting verder gestimuleerd. Het voer kwam wel van 'de boerenbond' en zo ontstond de niet-grondgebonden landbouw, ook wel bio-industrie genoemd.

Binnen enkele decennia werd de zandgrond vruchtbaar gemaakt en hoewel tarwe op zand qua opbrengst nog steeds niet in de schaduw van tarwe van kleigrond kan staan, kunnen andere gewassen de competitie wel aan. De rest is geschiedenis.

In de jaren '80 drongen de negatieve effecten van het beleid op het milieu door. Het 'vruchtbaar' maken van de akkers was uit de hand gelopen, de bodem verzadigd geraakt met fosfaat. Op zich niet direct een probleem, want fosfaat is niet mobiel en spoelt daarom nauwelijks uit. Dat kan niet gezegd worden van die andere belangrijke mestcomponent: stikstof oftewel nitraat.

Vanaf 1986 kennen we dan ook een mestbeleid wat inmiddels zijn eindpunt zou hebben moeten bereikt. Voor fosfaat is dat evenwichtsbemesting: je mag de hoeveelheid fosfaat op je land gebruiken die het gewas nodig heeft aan de hand van een vaste norm. Voor de beeldvorming: de hoeveelheid fosfaat die nu toegediend mag worden is ongeveer 1/6 deel van wat 30 jaar geleden bij de start van de mestwetgeving maximaal toegestaan was. Voor stikstof geld een andere systematiek: het gehalte aan nitraat in het bovenste grondwater (50 mg/liter) is bepalend voor de hoeveelheid stikstof die aan het gewas gegeven mag worden. Niet de gewasbehoefte!

Daar zit het knelpunt. Omdat op onze zandgronden het pakket zwarte aarde dun is, ongeveer 25-30 cm, en er weinig organische stof in zit (gemiddeld 3%) lekt nitraat uit mest makkelijk door naar het grondwater. Daardoor is het toegestane gebruik van stikstofmeststoffen met ingang van 2015 voor akkerbouwgewassen opnieuw gekort, met 20%. De bemesting die noodzakelijk is om een gewas te kunnen voeden kan simpelweg niet worden gegeven, zelfs al zou er niets verloren gaan. Dit voelt voor boeren als onrecht. Alsof je een wielrenner de Tour wil laten fietsen op crackers. Er is daarom geen draagvlak voor het beleid. Boeren pakken dit zowel positief als negatief op. Positief in het zoeken naar manieren om de meststoffen nóg beter te benutten zodat er zoveel mogelijk voor het gewas beschikbaar is en de uitspoeling naar

bodem- en oppervlaktewater minimaal, negatief om andere routes te zoeken om toch voldoende mineralen voor het gewas ter beschikking te krijgen.
De huidige omgang met onze landbouwgronden en de daarbij beperkende regelgeving zorgt voor een neergaande beweging die zichzelf versterkt. Er mag steeds minder worden bemest, de bodemvruchtbaarheid loopt terug, planten benutten daardoor de meststoffen niet goed, het risico op uitspoeling van stikstof neemt toe, waardoor weer minder bemest mag worden en de bodemvruchtbaarheid nog verder terugloopt. Gewassen worden gevoeliger voor schimmels en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen neemt toe. Deze vicieuze cirkel dient te worden doorbroken. Bijkomend effect is ook dat door de krappe bemestingsnormen gebreken zichtbaarder worden. Denk daarbij aan een tekort aan sporenelementen zoals mangaan, borium of zwavel en kali welke voorheen met een ruime mestgift gratis op het land kwamen maar nu via kunstmest aangevoerd moeten worden. Ook het bereiden met zware machines onder slechte omstandigheden werd in het verleden gecamoufleerd met een royale bemesting. Gelukkig is zandgrond minder gevoelig voor het kneden dan klei en herstelt zich makkelijker van structuurschade. Ook daarom zie je in toenemende mate aardappelen, boombollen-, graszoden- en groente teelt in onze regio.
Toen ik de landbouwschool bezocht was het vak 'bodem en bemesting' gewoon economie. Meer bemesten tot het punt dat de meerkosten van extra mest niet meer terugverdiend werden uit de hogere opbrengst. Vandaag de dag is het nog steeds rekenen: we rekenen uit wat we mogen bemesten aan de hand van de mestwetten. De bodemkwaliteit is ondergeschikt geraakt. De kennis hoe we de bodem voor ons kunnen laten werken en de bodemkwaliteit organiseren die daarvoor nodig is, is verloren gegaan in de tijd dat er geen limiet in inputmogelijkheden was. We hebben dus kennis nodig. Zelfs op de proefboerderij in Vredepeel waar al 15 jaar lang bemest wordt naargelang de behoefte van de plant en kennis vanuit landbouwuniversiteit Wageningen aanwezig is blijkt men nog steeds niet aan de nitraatnormen te kunnen voldoen. Dat stemt weinig hoopvol.

Wat gaan de boeren hier aan doen?

De ZLTO afdelingen Boxmeer en Sint Anthonis grijpen het jaar van de bodem aan om samen met de BMF, de provincie, Wageningen Universiteit en het Waterschap Aa en Maas een project op te starten met als (werk)titel 'kringlooplandbouw Sint Anthonis Boxmeer'. Doel: het stimuleren van beter bodemgebruik om tot een 'volhoudbaar' landbouwsysteem te komen. De bodemkwaliteit moet omhoog zodat deze niet alleen een drager van toegediende meststoffen voor planten is maar zelf ook een actieve bijdrage levert en daarbij het milieu spaart.
In de basis lijkt het simpel: verhoog het gehalte aan organische stof in de bodem van de huidige 3% naar het dubbele. Meer organische stof is goed voor de biodiversiteit (soortenrijkdom), houdt mineralen en water vast, is een voedingsbron voor plantengroei, zorgt voor een actief bodemleven en zorgt daarom voor hogere opbrengsten en een vitaler gewas wat daarbij ook nog minder gevoelig voor ziekten en schimmels is. Kortom, de bodem én plant worden weerbaarder. Daarnaast het bijkomend positief effect dat meer organische stof in de bodem ook meer koolstof vastleggen betekent, en dat is één van de vele maatregelen die je kunt nemen tegen het broeikaseffect.
Hoe verhoog je het organische stofgehalte? Het is helaas niet zo eenvoudig, maar er zijn mogelijkheden. Om van 1 hectare het gehalte organische stof in de bodem 1% te laten stijgen heb je

Nooit meer honger. Dat was de basis waarop Sicco Mansholt (13 september 1908 – 29 juni 1995) zijn politieke visie ontvouwde. Als socialistisch minister en later Europees landbouwcommissaris heeft Mansholt een belangrijk stempel gezet op de ontwikkeling van de landbouw in Nederland en Europa.

Mansholt stond met zijn beleid aan de bakermat van de schaalvergroting en de specialisatie. Hij zag dat Nederland met zijn vruchtbare gronden een belangrijke speler kon worden op de landbouwmarkt, maar dat Europa nodig was om de Nederlandse producten af te zetten.

Maar niet zozeer de economische belangen, als wel de geopolitieke stabiliteit waren voor Mansholt belangrijk. Een bevolking die voldoende te eten heeft, zal niet snel gaan morren. Hij wilde allereerst dat er genoeg te eten was, in Nederland en in Europa.

Mede dankzij Mansholt ontstonden in Nederland bedrijven die zich specialiseerden in de productie van melk, vlees of eieren en van grootschalige akkerbouwbedrijven. De prijsgaranties die Mansholt instelde, gingen na verloop van tijd ten onder aan het eigen succes. De voorraden werden zo groot dat ze een zware last werden voor de Europese begroting.

ongeveer 400 ton koeienmest nodig. Dat is 10x de toegestane jaarlijkse bemesting dus dat schiet niet op. 50 ton compost aanvoeren wel (maar er is nooit genoeg compost als iedereen dit zou gaan gebruiken). Het helpt ook als je varkensmest voor zover mogelijk zou vervangen door koeienmest want in koeienmest zit 4x zoveel organische stof. Dat is in ieder geval hoog genoeg om de daling van het organische stofgehalte te laten stoppen. Varkensmest kun je beter opwerken tot vervanger van met veel aardgas gemaakte kunstmest (verwerken kost ook energie) en terug leveren aan de ver gelegen akkers die gebruikt worden voor de teelt van krachtvoer. Ook een bouwplanverruiming met meer gras en granen en minder rooivruchten zoals aardappelen of bloembollen helpt, net zoals groenbemesters en vlinderbloemigen zoals klaver telen. Zeker stoppen met de monocultuur van mais. Minder vaak ploegen helpt ook. Maar om het gewenste organische stof- niveau van een procent of 6 te halen zou je permanent gras moeten telen en dus stoppen met akkerbouw. Niet echt realistisch dus. Want niet alleen verdwijnt de koe uit de wei, de wei verdwijnt ook uit het landschap door het dalend aantal koeien en wat moet je dan met gras? Granen leveren weer te weinig opbrengst, te weinig rendement voor de korte termijn.

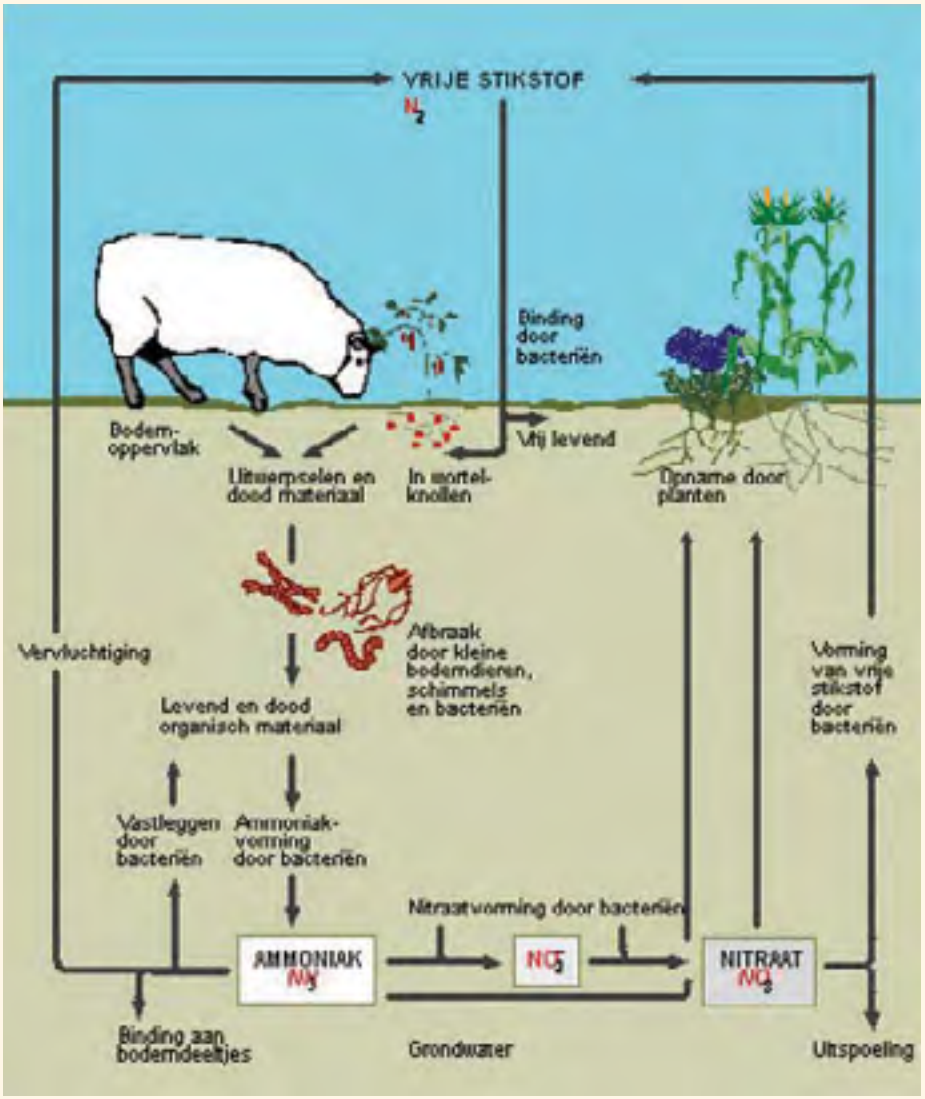

En daar zit het werkelijke probleem: korte versus lange termijn denken. In ons kleine Nederland is grond voor koop of huur duur. De meeste boeren zijn de 50 gepasseerd zijn en de helft heeft geen opvolger. Ik begrijp dat men kiest voor rendement op de korte termijn door gewassen te telen waar wat mee te verdienen is, maar dit is niet volhoudbaar. Grondeigenaren, ook bijvoorbeeld de gemeente Sint Anthonis, verpachten hun grond aan de hoogstbiedende zonder verder enige eisen te stellen. Je kunt alleen hoogstbiedende zijn als je een gewas teelt waar ook wat mee te verdienen valt en deze gewassen zijn per definitie niet het beste voor de bodem. Daar ligt dan ook de grootste uitdaging in het project: het veranderen van de mindset van grondgebruikers én grondeigenaren.

Het stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen akkerbouwers en (melk) veehouders is één manier om de genoemde opties uit te kunnen voeren. Terug naar de gemengde bedrijfsvorm. Niet op het individuele bedrijf maar met bedrijven samen, elkaar versterken in ieders voordeel. Misschien hebben we daar ook de overheid bij nodig om stimulerend beleid te ontwikkelen. Boeren die investeren in bodemvruchtbaarheid belonen bijvoorbeeld met aangepaste regelgeving of een compensatie voor het vastleggen van CO2 waardoor de lange termijn kortbij komt te liggen, en het korte termijn denken verder weg raakt.

Jos Verstraten,
melkveehouder in Westerbeek en
afdelingsvoorzitter ZLTO Sint Anthonis

De bodem uitgezocht

In 2010 verscheen het rapport "De bodem uitgezocht - Kansen voor een gezonde bodem onder de Brabantse boomteelt". Dit rapport beschrijft een door de Brabantse Milieufederatie, Tauw bv en CLM Onderzoek & Advies uitgevoerd onderzoek naar het bodemleven als voedselbron voor de das in boomteeltpercelen, grasland en akkerbouwgrond. Naar aanleiding van dit rapport heeft de Stichting Dassenwerkgroep Brabant tien maatregelen aanbevolen waarmee boomtelers de kwaliteit van hun percelen als foerageergebied voor de das kunnen verbeteren.

Het onderzoeksgebied

Het gebied waar het onderzoek plaatsvond ligt tussen Cuijk, Haps en Oeffelt. In het buitengebied van de gemeenten Cuijk en Boxmeer vindt veel boomteelt plaats. De leemhoudende gronden in het oosten van Brabant zijn gewild bij boomteeltbedrijven. In de afgelopen 10 jaar is het areaal boomkwekerijgewassen en vaste planten in de gemeente Cuijk meer dan verdubbeld. Het areaal in de gemeente Boxmeer is daarentegen met een derde deel gekrompen.

bron: CBS

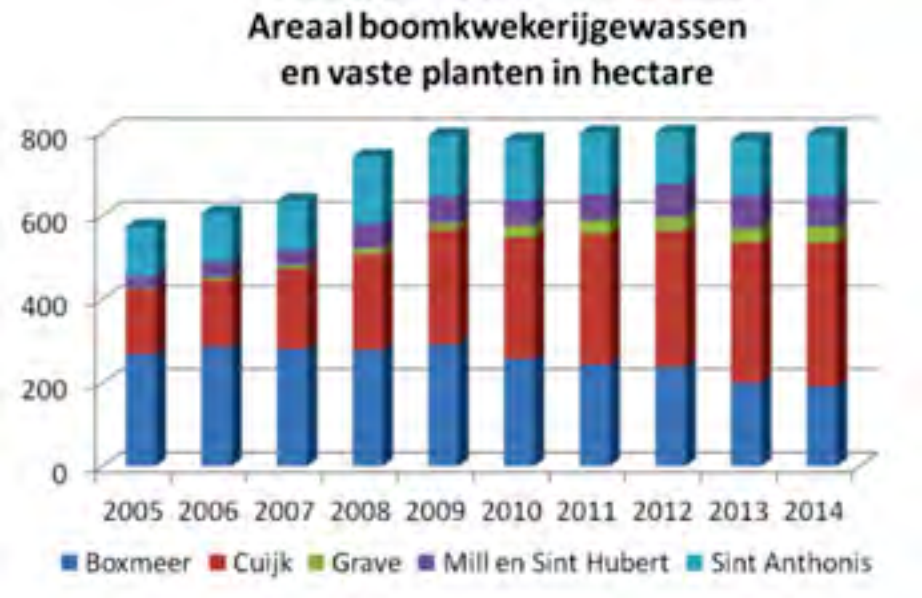

Het buitengebied van de gemeenten Cuijk en Boxmeer is ook van groot belang voor de dassenpopulatie in Noord-Brabant. Dassen migreren vanuit het Rijk van Nijmegen en het Reichswald via het Land van Cuijk naar de rest van Brabant. Om deze bruggenhoofdfunctie intact te laten, is het belangrijk dat het landschap in dit migratiegebied in voldoende mate behouden blijft. Denk daarbij aan voldoende houtwallen, heggen, geschikte burchtlocaties, rust en een goed foerageergebied (het gebied waarin de das zijn voedsel zoekt).

Met het onderzoek "De bodem uitgezocht" is getracht in beeld te brengen hoe de aanwezigheid van regenwormen (de belangrijkste voedselbron voor de das) in de boomteelt zich verhoudt tot die in andere vormen van grondgebruik.

De das en zijn eetgewoonten

Het leefgebied van de das bestaat uit een combinatie van bos (huisvesting) en agrarisch gebied (voedsel). Het leefgebied is ongeveer 40 tot 200 hectare groot, afhankelijk van de voedselsituatie en de mogelijkheid om burchten te kunnen graven. De das leeft bij voorkeur in een kleinschalig gevarieerd landschap met graslanden, akkers en bosjes. Hoewel de das het grootste roofdier van Nederland is, voedt hij zich voornamelijk met regenwormen. Een volwassen das eet ongeveer 400 wormen per nacht. Hij "likt" de wormen op als deze ´s nachts uit hun bodemholletjes kruipen om voedsel bijeen te schrapen. Naast wormen eet de das wortel- en knolgewassen, maïs, graan, noten, bessen en vruchten, paddenstoelen, insecten, pissebedden, duizendpoten, spinnen, slakken, amfibieën, kleine zoogdieren (muizen, mollen, jonge konijnen) en jonge vogeltjes.

Het onderzoek

In het onderzoeksgebied zijn negen onderzoeksclusters geselecteerd. Elk cluster bestaat uit drie locaties: grasland (snijgras of weidegras), akker (maïs of aardappel) en boomteelt. De maximale afstand tussen de percelen binnen een cluster is 100 meter. Elke locatie is drie keer bemonsterd op regenwormen: in november 2009, in april 2010 en in juni 2010. Naast aantallen wormen is ook de biomassa van de wormen gemeten. Voor de das is de biomassa van de wormen van belang, omdat het vangen van grote, dikke wormen veel minder energie kost dan het vangen van vele kleintjes. Omdat op basis van literatuur verwacht werd dat in bodems met gras meer wormen voorkomen dan in kale grond,

is op de boomteeltpercelen onderscheid gemaakt tussen monsters van de kale grond in de bomenrijen en monsters van de grasstroken daartussen.

De resultaten

Tijdens elke meetronde werd het grootste aantal regenwormen aangetroffen in de graslandpercelen. In de grasstroken tussen de bomenrijen in boomteeltpercelen werden iets minder wormen aangetroffen. Akkers en de kale grond in de bomenrijen scoorden duidelijk minder goed in het aantal aangetroffen regenwormen. In het najaar zijn de grootste aantallen regenwormen aangetroffen. De meting in april was net na een lange, strenge winter. Op alle percelen lag het aantal aangetroffen regenwormen lager dan in november. In mei en juni was het extreem droog. In juni lag het aantal aangetroffen regenwormen nog lager dan in april.

In november en april werden de grootste aantallen regenwormen per vierkante meter aangetroffen in graslandpercelen die door vee werden beweid. Er was nauwelijks verschil in het aantal aangetroffen wormen in snijgraspercelen en in de grasstroken tussen de bomenrijen. Op beweide graslanden is in november het aantal wormen tweemaal zo hoog als in snijgras en in de grasstroken tussen de bomenrijen. Opvallend is dat in het voorjaar, als de koeien nog niet zo lang buiten lopen, het verschil in wormen veel minder groot is. Het beeld van de gevonden verschillen in biomassa van wormen komt overeen met de resultaten van de aantallen wormen. De gemiddelde biomassa van de wormen in grasland is dubbel zo groot als de biomassa van de wormen in boomteeltpercelen. In akkers is de biomassa van de gevonden wormen het laagst. In grasland is dus zowel de dichtheid aan wormen als de biomassa ervan groter dan in akkers. Boomteeltpercelen nemen een tussenpositie in.

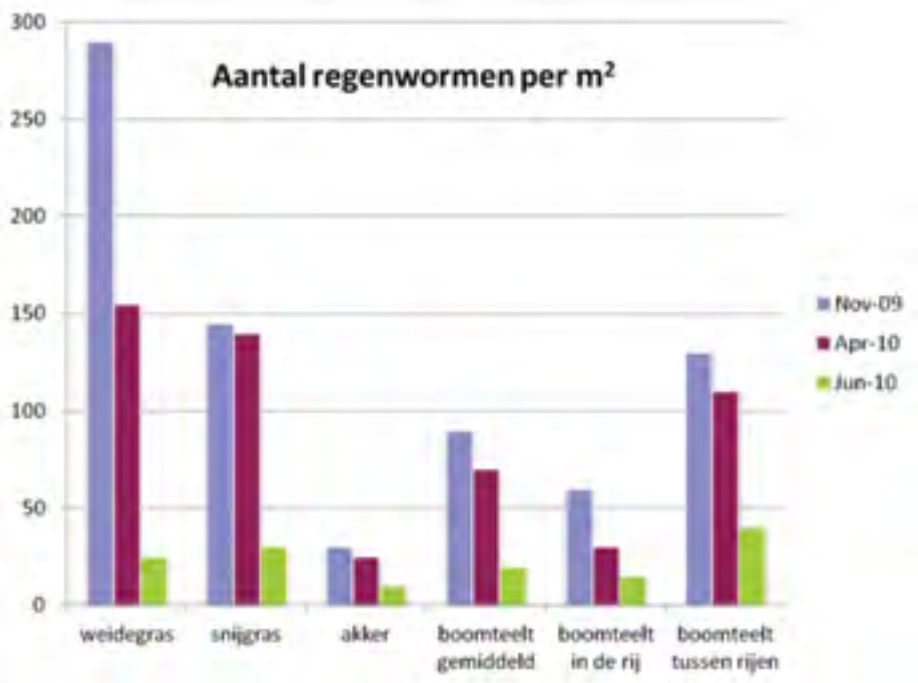

De conclusies

Gelet op de vrij extreme weersomstandigheden in het voorjaar van 2010, kan worden gesteld dat het weer van invloed is geweest op het voorkomen van wormen in de bovenlaag van de bodem. Desondanks kan uit het onderzoek een aantal duidelijke conclusies getrokken worden:

- De meeste wormen komen voor in beweide graslanden. De wormen in beweid grasland hebben ook een hogere biomassa. Dat is gunstig voor de das want die hoeft hierdoor minder lang te jagen en kan met minder energie in zijn rantsoen voorzien. Beweiding heeft een groot positief effect op het voorkomen van regenwormen. De ruige organische mest op de beweide percelen kan voor dit positieve effect zorgen. Daarnaast leidt het berijden met zware machines op percelen met snijgras tot meer verdichting van de bodemstructuur dan het beweiden met koeien of paarden.

- In de grasstroken tussen de rijen bomen werden evenveel wormen aangetroffen als op percelen met snijgras.
- In kale grond (boomteelt in de rij, akkers) komen weinig wormen voor. De aanwezigheid van een grasbedekking doet het aantal wormen in de bodem duidelijk toenemen.

De aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusies van het rapport en de ecologische eisen die de das stelt aan zijn foerageergebied heeft de Dassenwerkgroep Brabant tien aanbevelingen gedaan. Met deze maatregelen kunnen boomteeltbedrijven hun percelen aantrekkelijk(er) maken als foerageergebied voor de das om zo bij te dragen aan een gezonde dassenpopulatie.

1. ***In- en doorzaaien van gras in boomteeltpercelen.***
   De aanwezigheid van gras vergroot het aantal en de biomassa van regenwormen. (Met doorzaaien wordt het zaaien van graszaad in een bestaand grasperceel bedoeld. Dit dient te gebeuren zodra kale plekken in de grasbedekking ontstaan.)

2. ***Bedek minimaal 60% van het boomteeltperceel met gras.***
   Hoe groter het aandeel grasland in een boomteeltperceel, hoe beter de kwaliteit als foerageergebied voor de das. De grasstroken tussen de bomenrijen dienen daarom zo breed mogelijk te zijn.

3. ***Houdt het gras kort (5 tot maximaal 10 cm).***
   De das foerageert bij voorkeur in kort gras. Hoe korter het gras, hoe gemakkelijker de das regenwormen kan bemachtigen.

4. ***Voer gras en bladafval niet af.***
   Organisch materiaal verbetert de bodemkwaliteit. Meer organisch materiaal betekent een hoger organisch stofgehalte en daarmee een hoger vochtgehalte van de bodem maar ook meer bodemleven.

5. ***Pas minimaal vijfjarige extensieve teelt toe.***
   De bodemstructuur verbetert pas als de bodem langere tijd niet wordt bewerkt. Wordt een perceel jaarlijks of om de paar jaar bewerkt, dan heeft het bodemleven onvoldoende kans om zich te ontwikkelen. Elke bewerking heeft een verstorend effect op de bodemstructuur.

6. ***Breng minimaal twee maal per jaar ruige organische (stal)mest op.***
   Ruige organische (stal)mest draagt in belangrijke mate bij aan het organisch stofgehalte van de bodem en heeft daarom de voorkeur boven drijfmest. Bovendien beschadigt de bodem minder door het opbrengen van ruige mest dan door het injecteren van drijfmest.

7. ***Berijd percelen niet met zware machines tijdens natte perioden.***
   Vooral tijdens natte perioden leidt het berijden van percelen met zware machines tot verdichting van de bodemstructuur. Een verdichte bodem heeft een nadelige invloed op het aantal regenwormen.

8. ***Vermijd overvloedige grondwateronttrekking en beregening.***
   Regenwormen gedijen vooral onder vochtige omstandigheden. Grootschalige onttrekking van grondwater leidt tot een verlaging van de grondwaterstand en verdroging van de bodem. Een te natte bodem heeft echter ook een negatief effect dus overvloedige beregening (bijvoorbeeld om het plantseizoen tot april of mei te verlengen) moet ook worden vermeden.

9. ***Teelt volgens biologische teeltwijze.***
   De das staat aan het eind van de voedselketen. Dat betekent dat stoffen die schadelijk zijn voor het bodemleven, zoals gewasbeschermingsmiddelen, zich ophopen in het lichaam van de das. Om die reden dienen dergelijke middelen niet gebruikt te worden.

10. ***Handhaven / aanbrengen van landschapselementen.***
    De das heeft een voorkeur voor een kleinschalig gevarieerd landschap met diverse landschapselementen waarin hij beschutting kan vinden. De landschapselementen kunnen bestaan uit heggen, singels en houtwallen van inheems (vruchtdragend) plantmateriaal rond of in de percelen. Maar ook bestaande of aan te leggen droge sloten, steilranden, boomgaardjes en overhoekjes dragen bij aan beschutting en extra voedselaanbod.

Het volledige onderzoeksrapport en de aanbevelingen zijn te vinden op de website van de Stichting Dassenwerkgroep Brabant (www.dassenwerkgroepbrabant.nl).

Sylvia van Duijnhoven

CLM is een onafhankelijk kennis- en adviesbureau op het gebied van landbouw, voedsel, natuur en milieu. CLM wil duurzame landbouw in Nederland vanzelfsprekend maken, omdat CLM ervan overtuigd is dat gezond voedsel, schoon water, biodiversiteit, natuur en cultuurlandschap waardevol zijn. Voor meer informatie zie www.clm.nl.

Tauw is een Europees advies- en ingenieursbureau met een sterke positie in milieuadvies en de duurzame ontwikkeling van de leefomgeving. Tauw verbindt ruimtelijke ontwikkeling onlosmakelijk met de zorg voor een goed leefklimaat en streeft daarom in al zijn adviezen naar duurzaamheid. Voor meer informatie zie www.tauw.nl.

De Stichting Dassenwerkgroep Brabant bestaat uit een selecte groep enthousiaste vrijwilligers die zich ten doel stellen door middel van informatieverstrekking, voorlichting, het verzamelen en verspreiden van gegevens en het verrichten van veldwerk de Brabantse das de status te geven die hij verdient. Voor meer informatie zie www.dassenwerkgroepbrabant.nl.

Fastac®
Dr. Stähler
UNIVERSAL-
INSEKTIZID

Refill
Fast Action
ROUNDUP
WEEDKILLER

MILIEU KLACHTEN CENTRALE

(073) 681 28 21

Voor het melden van klachten over het milieu, zoals:

- Stankoverlast
- Geluidsoverlast
- Illegale stort
- Verdachte kap
- Verdachte lozing
- Verdachte vervuiling
- oppervlaktewater
- Bodemverontreiniging
- Vissterfte
- Verdachte jacht

Gemeente Boxmeer
(0485) 58 59 11

Gemeente Cuijk
(0485) 39 66 00

Gemeente Grave
(0486) 47 72 77

Gemeente Sint Anthonis
(0485) 38 88 88

Gemeente Mill en St. Hubert
(0485) 46 03 00

Politie afdeling milieu
Regio Brabant Noord-Oost
(0413) 32 30 30

Buiten kantooruren en tijdens de week- einden kunt u uw klachten kwijt, door gebruikmaking van het milieuklachtennummer van de provincie Noord-Brabant: (073) 681 28 21.

Van de voorzitter...

Enige tijd terug werd ik benaderd door Geert (Verstegen) en Henk (Teusink) met de vraag of ik voorzitter wilde worden van de MLvC. Zij wisten uiteraard dat ik in het voorjaar 2014 gestopt was als raadslid van de gemeente Sint Anthonis en ik heb het idee dat zij inschatten dat ik wel tijd over zou hebben.
Als raadslid heb ik maar al te zeer ervaren dat je als beleidsmaker en verantwoordelijke afhankelijk bent van adviezen en informatie van anderen. Je eigen deskundigheid schiet altijd tekort. Bedrijven en ondernemers die hun belang willen verdedigen vinden altijd wel professionals die voor een mooie vergoeding de tijd vinden om hun kennis en vaardigheden in te zetten voor het belang van hun zaak. Gevraagd en ongevraagd voorzien ze je van informatie om het beleid te beïnvloeden. Daar staat de inzet van vrijwilligers tegenover om de minder economisch en financieel meetbare belangen te verdedigen. De milieuvereniging heeft zich vaak in procedures, klankbordgroepen en met inbreng tijdens informatiebijeenkomsten van die taak gekweten.
Maatschappelijk zijn we op het punt gekomen dat er met name met procedures nadat beleid geformuleerd is steeds minder succes te behalen is. De wetgeving heeft zich zodanig ontwikkeld dat de mogelijkheden steeds verder zijn ingeperkt. Dat houdt in dat de vereniging zich vooral zal en moet gaan richten op educatie en communicatie met inwoners en beïnvloeding van besturen en bestuurders door in een vroeg stadium je te laten horen bij nieuwe ontwikkelingen.
Voor mij is het duidelijk dat er daarmee voor de vereniging een zinvolle taak in het Land van Cuijk is. Het mooie van de MLvC is dat het een verzameling van betrokken mensen is die ieder hun eigen en van elkaar verschillende kwaliteiten hebben. Lang niet ieder lid zal met alle activiteiten bezig kunnen of willen zijn. Maar als er ontwikkelingen zijn die uw/jouw deskundigheid raken, dan hebben we als bestuur die kwaliteiten wel nodig om de juiste acties op te zetten. Mijn bedoeling is dat mijn ervaring op bestuurlijk gebied zal helpen om die activiteiten mee op gang te brengen en houden. Of ik inderdaad tijd over heb? De MLvC is een prima besteding van mijn tijd.

Groet,
Theo Wijnhoven

Bezoek ook eens onze website

www.mlvc.nl

en abonneer u op de digitale nieuwsbrief!

Waterschapsverkiezingen 2015

Op 18 maart 2015 hebben er verkiezingen plaatsgevonden voor de waterschappen. In de INFO van begin dit jaar heb ik u verteld over Water Natuurlijk, de waterschapspartij waar ik me kandidaat voor heb gesteld. En ik vertel u deze keer graag het resultaat van de verkiezingen.

Water Natuurlijk heeft in het waterschap Aa en Maas net als de vorige keer 6 zetels behaald. Dat is een prima resultaat, want het opkomstpercentage was deze verkiezingen bijna twee keer zo hoog als de vorige keer en dus betekent net zoveel zetels dat er twee keer zoveel kiezers als de vorige keer op Water Natuurlijk gestemd hebben! Ikzelf stond derde op de lijst voor Water Natuurlijk en ben met een hoop voorkeursstemmen (uit het Land van Cuijk!) op de tweede plaats gekozen voor Water Natuurlijk.
De coalitieonderhandelingen zijn onlangs afgerond en Water Natuurlijk heeft haar zetel in het Dagelijks bestuur behouden en zit met VVD, CDA en de geborgden [1] in de coalitie. Water Natuurlijk heeft het bovendien landelijk prima gedaan en is daarbij opnieuw veruit de grootste waterschapspartij geworden. Met deze prachtige resultaten zijn we enorm blij en ik wil bij deze graag iedereen bedanken die ons gesteund heeft!
Inmiddels heeft voor mij, na 10 jaar afwezigheid in het bestuur van het waterschap, een hernieuwde kennismaking plaatsgevonden. Ik ben daarbij erg enthousiast over de ambitie die en het enthousiasme dat de organisatie uitstraalt! Volop plannen en ideeën over nieuwe innovatieve mogelijkheden. Één van die plannen wil ik u vast verklappen, want die vind ik wel heel bijzonder. Men wil cellulose (lees WC-papier) terug gaan winnen uit het rioolwater. Nu ben ik groot voorstander van recycling van papier, maar ik moet eerlijk zeggen dat ik het niet zo'n fris idee vind.
Bij de hernieuwde kennismaking heb ik me ook verbaasd. In 2015 had Nederland aan de Europese Kader Richtlijn Water (KRW) moeten voldoen. Het is 2015 en het is niet gelukt. Nu heeft dat me niet verbaasd, want de doelstellingen van de KRW zijn best hoog. Maar goed Nederland had daar 15 jaar de tijd voor. Wat me wél heeft verbaasd, is dat er vervolgens niet één of twee of voor mijn part 5 jaar uitstel is gevraagd. Nee, er is uitstel gevraagd én gekregen tot 2027!! Dat klinkt in mijn oren niet alsof er richting 2015 wel ooit een serieuze poging is gedaan om de doelstellingen te halen.

Tot slot wil ik u één van mijn eerste bevindingen ten aanzien van de financiën van het waterschap Aa en Maas meegeven. Er is door verschillende partijen in de verkiezingstijd geroepen dat het waterschap flink moet bezuinigen en dat met name investeringen in natuur, landschap en de KRW franje zijn die het waterschap zich niet kan veroorloven. Maar deze zogenaamde franje is nog geen 5% van alle uitgaven van het waterschap, dus als er al minder geld uitgegeven moet worden dan zou ik het zoeken bij de overige 95% van de uitgaven!

Suzanne de Zoeten
Water Natuurlijk

[1] De meerderheid van de zetels in elk algemeen bestuur van een waterschap wordt gekozen door de ingezetenen. Daarnaast zijn er ter vertegenwoordiging van de agrarische en andere bedrijfsbelangen en de natuurbelangen de zogenaamde geborgde zetels, voor de categorieën onbebouwd, bedrijfsgebouwd en natuur [red.]

Landbouwgrond: onver

In de reguliere landbouw is men de natuur steeds meer als een vijand gaan zien. De natuur staat in de weg aan het intensieve gebruik van de landbouwgrond en de hoge productie. De landbouwgrond wordt niet meer gevoed met organische stof (humus) maar wordt behandeld als een soort steenwol, waarover men eindeloos mest, kunstmest en bestrijdingsmiddelen kan uitstrooien met behulp van zware machines, die de ontwaterde grond nog verder verdichten. Het sluitstuk van deze agrochemische landbouw is het gewasbeschermingsmiddel oftewel het gif. Ondanks decennialange waarschuwingen volhardt de reguliere landbouw nog steeds in het gebruik van gif.

In korte tijd dienden zich drie probleemstoffen aan van ongekende omvang. Zowel de aantasting van ons ecosysteem als de risico's voor onze gezondheid laten ons geen andere keuze: de landbouw moet worden omgevormd van het agrochemische naar het agroecologische model. Om welke gifstoffen gaat het?

1. Roundup (glyfosaat)

Roundup met als werkzame stof glyfosaat is een veel gebruikt onkruidverdelgingsmiddel. Dit product van Monsanto wordt wereldwijd veel gebruikt. Berucht zijn de Roundup Ready gewassen. Dit zijn gewassen zoals soja, die zo genetisch gemodificeerd zijn, dat ze tegen glyfosaat kunnen. Dus als het gewas boven de grond komt, wordt het met Roundup bespoten en alles behalve dat gewas gaat dood. De onkruiden waartegen Roundup gebruikt wordt, ontwikkelen echter een tolerantie tegen Roundup die steeds verder toeneemt. Als gevolg daarvan moet er steeds meer gespoten worden om het onkruid nog onder de duim te houden, totdat blijkt dat het onkruid helemaal resistent is geworden.

Ook in ons land wordt Roundup veelvuldig gebruikt. In de landbouw, om bijvoorbeeld weilanden dood te spuiten voor het ploegen en door particulieren, om de stoep onkruidvrij te houden. Onderzoeken wijzen uit, dat het gebruik van glyfosaat risico's in zich houdt voor de gezondheid. Het is mogelijk kankerverwekkend, kan leiden tot onvruchtbaarheid en de ziekte van Parkinson. Ook lijken mensen een mate van antibiotica-resistentie op te bouwen als zij veelvuldig aan dit gif worden blootgesteld.

2. Neonicotinoïden (o.a. imidacloprid)

Het gaat hierbij om een verzameling van zogenaamde systemische middelen. Zij worden door de plant opgenomen en daarmee wordt de hele plant giftig voor onze insecten en vissen. Deze mid-

Bronnen roundup:

- http://journalistiek.npo.nl/dossiers/gevaren-voor-de-gezondheid/370_34403-studie-antibiotica-resistentie-zet-ttip-op-scherp
- http://zembla.vara.nl/seizoenen/2013/afleveringen/21-11-2013/pesticiden-gelinkt-aan-antibioticaresistentie
- http://zembla.vara.nl/seizoenen/internationaal/afleveringen/25-02-2015/onkruidverdelger-roundup-mogelijk-kankerverwekkend
- http://www.stichting-nco.nl/artikelen/6-besluitvorming/37-per-2015-verbod-op-giftig-glyfosaat.html
- http://www.stichting-nco.nl/artikelen/6-besluitvorming/46-intratuin-stopt-met-verkoop-glyfosaat-middelen.html

droten naar de kloten

delen staan bekend als bijengif. Op een paar van deze middelen rust een tijdelijk verbod. Ze worden veelvuldig gebruikt in de landbouw bijvoorbeeld als zaadcoating tegen vraat, maar ze worden ook particulier gebruikt in de vorm van mierenlokdoosjes. De terugloop in de insectenwereld (bijensterfte) wordt onder meer aan neonicotinoïden geweten. Ook worden deze middelen aangetroffen in het effluent van de waterzuivering, wat er op zou kunnen duiden, dat ze al in onze voedselketen zitten.

3. Azolen

Schimmels vormen een onmisbare schakel in ons ecosysteem, omdat ze zorgen voor de omzetting en afbraak van organische reststoffen. Om diezelfde reden worden schimmels op tal van plekken bestreden, zoals in de landbouw maar ook in tuinhout en in siliconenkit. Om schimmels te bestrijden worden de laatste decennia Azolen ingezet. In de landbouw werden deze bestrijdingsmiddelen tussen 1990 en 1996 geïntroduceerd. Door het veelvuldig gebruik van deze middelen komen er in ons milieu inmiddels azolenresistente Aspergillusschimmels voor. Wij mensen ademen dagelijks de sporen van Aspergillusschimmels in. Verzwakte mensen kunnen hierdoor een schimmelinfectie in hun longen krijgen. Er zijn twee groepen middelen waarmee schimmelinfecties te bestrijden zijn en daarvan zijn Azolen veruit de belangrijkste. Azolen kunnen als pil worden toegediend, het alternatieve middel kan alleen via een infuus gegeven worden. De afgelopen jaren treffen artsen echter in toenemende mate Aspergillusschimmels aan die resistent zijn tegen Azolen. Dat wil zeggen dat sommige verzwakte mensen niet meer geholpen kunnen worden tegen deze schimmel. Als gevolg hiervan sterven in Nederlandse ziekenhuizen jaarlijks tientallen patiënten met een verzwakt immuunsysteem aan de gevolgen van agressieve schimmelinfecties.

Geert Verstegen

Bron Neonicotinoïden:

- http://monitoringnieuwestoffen.stowa.nl/Publicaties/Feitenrapport_brede_screening_bestrijdingsmiddelen_en_nieuwe_stoffen_Maasstroomgebied_2011_2012.aspx?pld=152

Bronnen Azolen:

- https://www.radboudumc.nl/OverhetRadboudumc//NieuwsEnMedia/archief/2013/Augustus/Pages/Resistentievanziekmaken-deschimmelisgroeiendprobleem.aspx
- http://www.ctgb.nl/docs/default-source/presentaties/bach3-4-3_resistentieproblematiek-.pdf?sfvrsn=2
- http://www.swab.nl/swab/cms3.nsf/viewdoc/20BCD3983B5C390AC12575850031D33D

Oogsttuin "In het Volle

Bodemleven is met de bodem leven

Een natuur-oase voor mens en plant, zo zou ik het landbouwbedrijf "In het Volle Leven" in Vortum-Mullem het best kunnen omschrijven. Hans Weima, eigenaar en initiatiefnemer, vertelt over zijn idealen en over de oogsttuin, zoals hij zelf het landbouwbedrijf het liefst omschrijft.

Het is vandaag vrijdag 8 mei 2015 en voor mij zit een gebruinde Hans Weima. Aan zijn huid en handen kun je zien dat hij in de afgelopen maanden al veel buiten is geweest. Als ik hem vraag hoe het gaat op zijn bedrijf, dan corrigeert hij mij. "Het is niet alleen mijn bedrijf maar 'ons' bedrijf. De oogsttuin is namelijk niet alleen van mij, maar ook van de leden. We bewerken samen de aarde en leven van de opbrengst. Ik doe het meeste werk, daar word ik ook voor betaald en de leden van de oogsttuin helpen mee wanneer zij kunnen, dat is overigens op vrijwillige basis. Het belangrijkste is dat ze komen oogsten." Het gaat Hans vooral om het gevoel van gezamenlijkheid en dat de leden zich thuis voelen in de oogsttuin. In november is er een ledenbijeenkomst waarin Hans samen met de leden bespreekt welke gewassen er in het volgende jaar geteeld gaan worden. De leden hebben een grote invloed op wat er gebeurt in de tuin. Een interessant initiatief, daar wil ik graag meer over weten.

Hoe is het bedrijf ontstaan?
In 2006 ben ik begonnen met de oogsttuin in Vortum-Mullem. Het was en is mijn ideaal om op een zo natuurlijk mogelijke manier met landbouw bezig te zijn. Mijn achtergrond is de biodynamische landbouw, deze principes probeer ik in de praktijk te brengen in de oogsttuin.

Waarom noem je het een oogsttuin?
Ik noem het een oogsttuin omdat de leden van de tuin de groenten, de kruiden en het fruit zelf mogen oogsten. Ieder lid betaalt een bedrag per jaar en in ruil daarvoor zorg ik voor een volle oogsttuin. Je zou het ook een moestuin kunnen noemen die als het ware gehuurd wordt door de leden en ik ben de tuinder.

Je sprak over jouw idealen, kun je daar iets meer over zeggen?
Ja en nee. Een deel van mijn idealen is te vatten in woorden en een deel is gewoon gevoel. Ze geven mij de kracht om mij 100% in te zetten voor een stukje wereld waarin kwaliteit belangrijker

Leven" in Vortum

is dan kwantiteit en waarin de natuur belangrijker is dan het behalen van winstmaximalisatie. Als ik het zo zeg dan klinkt het meteen zo groot, dat is niet mijn bedoeling. Maar ik weet ook niet zo goed hoe ik het anders moet uitleggen. In onze huidige maatschappij draait bijna alles om het produceren van heel veel tegen zo laag mogelijke kosten en om het behalen van maximale winst ten koste van onze aarde. Daar wil ik op mijn eigen bescheiden manier anders mee omgaan. Ik wil graag landbouwer zijn met respect voor de natuur en onze aarde. We hebben ons leven en deze aarde te leen en zeker niet in eigendom. We mogen er gebruik van maken. En naar mijn overtuiging moet je dat zo verantwoord mogelijk doen, zorgen dat je het natuurlijk evenwicht niet verstoort. Volgens mij past het gezegde "Verbeter de wereld, begin bij jezelf" hier wel bij.

In deze INFO staat het bodemleven centraal, 2015 is uitgeroepen tot internationaal jaar van de bodem. Hoe ga jij met het bodemleven om?

Dat is een lastige vraag, ik weet dat ik er goed mee omga, maar ik kan het niet op een wetenschappelijke manier onderbouwen. Ik ben daar eerlijk gezegd ook niet op die manier mee bezig. In de moderne landbouw worden de mineralen in de grond gemeten en als de statistieken aangeven dat er een tekort is, dan wordt dat aangevuld. Er worden grondmonsters genomen en geanalyseerd. En afhankelijk van de gemeten waarden wordt er bemest. Maar ik werk anders, ik kijk naar de grond en afhankelijk van het uiterlijk en de structuur van de grond ga ik bijvoorbeeld bemesten of kalk strooien.

Door de grond te geven wat ze vraagt, zal het bodemleven zich optimaal ontwikkelen. En dit bodemleven zorgt ervoor dat de planten aan het nodige voedsel komen. Door mijn manier van werken haal ik niet de opbrengsten die de moderne landbouw haalt, maar ik weet dat de planten op mijn land sterk en krachtig zijn. Ze hebben hard moeten werken om aan hun voedingsstoffen te komen en dat proef je. Die (levens)kracht gaat in de plant zitten en wordt doorgegeven aan mens en dier.

Maar je stemt je bemesting van het land toch af op de gewassen die je gaat verbouwen?

Ja, dat klopt, maar niet zo extreem als in de moderne landbouw. Het gaat mij niet om heel veel of heel groot, maar om genoeg en een goede kwaliteit.

Er worden tegenwoordig veel groenten en fruit geteeld die omwille van een goede marktprijs nooit op de markt komen. Omdat het aanbod veel groter

is dan de vraag, wordt een deel van de teelt vernietigd of niet geoogst. Dat vind ik jammer, want voor het behalen van hoge teeltopbrengsten gebruiken we stoffen die slecht zijn voor het bodemleven en putten we de aarde uit. Volgens mij kan het ook anders en moet het ook anders. Anders keert de wal het schip.

Wat wil je nog meer laten zien met de oogsttuin?

In het volle leven is naast een biologische oogsttuin ook een soort mini-economie. Een mini-economie die in evenwicht is met het milieu. En dat bereik je volgens mij door te kiezen voor kwaliteit en door niet meer te vragen van elkaar en van de aarde dan je nodig hebt. Door overmatige winstverwachtingen na te streven en door elkaar te beconcurreren in plaats van samenwerken en zorgen voor elkaar, zijn we uiteindelijk in een

economische crisis beland. Niet dat ik de wijsheid in pacht heb, ik weet ook niet hoe we de economische problemen op moeten lossen, maar ik weet wel dat je altijd moet streven naar evenwicht. En dat probeer ik samen met de leden van de oogsttuin in de praktijk te brengen.

Heeft biologische landbouw toekomst?
Jazeker! Zoals ik al zei, we moeten de aarde met meer respect gaan behandelen en niet louter als productiemiddel. Want dan verstoren we het evenwicht. We moeten meer gaan kijken naar wat plant en dier nodig hebben om gezond groot te worden. En gezond groot worden betekent niet snel groot en dik worden, maar is in mijn optiek het op kunnen groeien naar je eigen aard en behoefte.

Waar kunnen mensen voor kiezen als ze lid willen worden van de oogsttuin?
Dat staat allemaal op de website, maar in het kort komt het er op neer dat er twee abonnementen mogelijk zijn. Het ene abonnement is voor mensen die graag zelf komen oogsten en het andere is een groentekist-abonnement voor mensen die minder tijd hebben. Voor hen wordt er een goed gevulde groentekist samengesteld met groenten en kruiden uit de tuin. Voor alle leden geldt dat ze mee mogen praten en beslissen over wat er in de tuin verbouwd gaat worden. Het is heel leuk om te mogen ervaren dat er ideeën en initiatieven gedeeld worden en dat heeft een positieve uitwerking op de kwaliteit van de tuin.

Meer informatie en foto's zijn te vinden op de website. Daar staan ook de nieuwsbrieven en activiteiten die door het jaar heen plaatsvinden en natuurlijk ook een prijslijst. Mensen die geïnteresseerd zijn mogen altijd eerst een proefabonnement nemen, zo kun je voor jezelf bepalen of het bij je past.

Een mooie afsluiting van een interessant gesprek met een bevlogen oogsttuinman.

Voor meer informatie kijk op:
www.inhetvolleleven.nl

Winfried Bosters

Bodem anders

In het Voedsel Anders! netwerk wisselen mensen van gedachten die betrokken zijn bij boerenorganisaties, wetenschap, ontwikkelings- en milieuorganisaties, permacultuur, stadslandbouw, voedselcoöperaties en allerlei andere groepen die toe willen naar een systeem waar gezond voedsel zoveel mogelijk lokaal of regionaal geteeld wordt, op een wijze die goed is voor bodem en milieu en waarbij de boer een redelijke prijs krijgt voor zijn producten.
Op 19 en 20 maart 2015 organiseerde dit netwerk in de Brabanthallen in Den Bosch de conferentie 'Bodem Anders!'. Ruim dertig organisaties, waaronder ZLTO, Greenpeace, Provincie Noord-Brabant, Natuur en Milieu, Waterschap Aa en Maas, Milieudefensie en Brabantse Milieufederatie, gingen in gesprek over manieren om de bodem te verbeteren in praktijk en beleid. Hoe een brug te slaan tussen wat de maatschappij wil (geen mestoverschot, schoon drinkwater, gezonde leefomgeving) en wat boeren praktisch gezien kunnen realiseren?
Op de website van Down to Earth, het platform voor groene journalistiek, vindt u

2015 JAAR VAN DE BODEM

een uitgebreid verslag van de conferentie. (https://downtoearthmagazine.nl/ballade-van-een-bodemleven-op-conferentie-bodem-anders/)

De Regenworm

In Nederland komen 18 soorten regenwormen voor die zijn onder te verdelen in 3 groepen: strooiselbewoners, grondwoelers en pendelaars. Strooiselbewoners leven in de toplaag van de bodem en verzamelen aan het oppervlak plantenresten. Grondwoelers leven voornamelijk in de bovenste 10 tot 15 cm en graven zich al etende door de bodem. Pendelaars maken permanente verticale gangen waar vandaan ze ´s nachts plantenmateriaal vanaf de oppervlakte naar binnen trekken. Onder grasland komen regenwormsoorten uit alle 3 de groepen voor maar in akkers leven voornamelijk grondwoelers. De permanente gangen van pendelaars worden in akkers te vaak verstoord en strooiselbewoners vinden op akkers minder plantenresten dan op grasland. Regenwormen nemen een sleutelpositie in het bodemvoedselweb in, omdat zij het organisch materiaal verkleinen, waardoor andere bodemorganismen de verwerking kunnen voortzetten.

Er lagen twee wurmen in 't Leker
in hun darkroom, niemand keek er
plots maakte de ploeg
een eind aan 't gezwoeg
en een heel nageslacht bezweek er

Ziek door minder antibiotica

Op zaterdag 21 maart 2015 stond er op de voorpagina van de Gelderlander een groot artikel over het gebruik van antibiotica in de veehouderij. Wij schreven onderstaande reactie maar helaas werd onze ingezonden brief niet geplaatst.

Afgelopen zaterdag opende de Gelderlander met een treffende kop: ziek door minder antibiotica. Onze eerste gedachte was, dat het hier ging om een terminale patiënt, die in de laatste levensfase vanwege de bezuiniging op de zorgkosten, niet meer die geneesmiddelen krijgt, waar hij recht op heeft. Maar nee, het gaat alweer over de veehouderij die de samenleving in een wurggreep houdt. En ja, het gaat om een terminale fase.

Ziek door minder antibiotica. Dat is natuurlijk onzin. Een antibioticum is een geneesmiddel, niet de oorzaak van de kwaal. Die oorzaak is te vinden in de leefomstandigheden waaronder het vee gehouden wordt. Veel te veel dieren op een veel te kleine oppervlakte. Het ligt voor de hand iets aan die leefomstandigheden te doen. Maar in plaats daarvan koos de sector ervoor het vee preventief (!) grote hoeveelheden antibiotica toe te dienen. Het veelvuldig gebruik van antibiotica in de veehouderij leidt tot resistente bacteriën en vormt daarmee een gevaar voor de volksgezondheid. Het zou wel eens lastig kunnen worden om een (long)ontsteking bij een persoon met resistente bacteriën nog te kunnen genezen. Een goede zaak dus, dat de staatssecretaris de doelstelling van 70 procent minder antibiotica in 2015 laat staan!

▲ Foto NPO Radio 1

De sector stelt dat een veehouderij zonder antibiotica geen realistisch scenario is. Maar wat is dan wel een realistisch scenario? Hoe gaat de sector de transitie naar een andere veehouderij vormgeven, zonder gevolgen voor de gezondheid van de Brabanders? Wij zijn benieuwd naar het antwoord! En er is meer actualiteit aan dit front.

Er is onderzoek verricht naar de relatie veehouderij en volksgezondheid. Het gaat om een zeer grootschalig onderzoek in Brabant en Limburg. De uitkomsten bevestigen de resultaten uit een eerder onderzoek. Rond veehouderijen komen aanmerkelijk meer longontstekingen voor dan in een vergelijkbare groep in een niet vee-dicht gebied. Dit blijkt uit de patiëntengegevens van 110.000 mensen, die men bij de huisartsen heeft onderzocht. Het wordt ook bevestigd door de ingevulde vragenlijsten van zo'n 15.000 mensen.

En dan de stank. Via een systematiek in de Wet Geurhinder Veehouderij (WGV) wordt uitgerekend of een veehouderij nog mag uitbreiden of niet. De uitkomst van een groot onderzoek in opdracht van de GGD laat nu zien, dat het gewoon stinkt op plekken, waarvan men heeft uitgerekend dat het wel meevalt. In het huidig agrarisch geurbeleid wordt hiermee geen rekening gehouden. De opzet van deze wet stinkt, want de belangen van de vee-industrie laat men prevaleren boven die van onze gezondheid. En ook de stank tast de gezondheid van mensen aan. "Het ruiken van ongewenste geuren kan echter op zichzelf al tot gezondheidsklachten leiden", zo meldt de GGD.

Dus: de veehouderij tast de gezondheid van mensen aan, bedreigt de werking van antibiotica voor de mens en zet mensen in de stank. Dit uit de actualiteit. En dan hebben we het nog niet eens over de bedreiging van ons drinkwater, de aantasting van de natuur en de verrommeling van het landschap. Als je het ons vraagt is er voor al deze problemen maar één oplossing: minder beesten!

Secretariaat
Milieuvereniging Land van Cuijk

Bronnen:
- http://www.academischewerkplaatsmmk.nl/projecten/afgeronde_projecten/2014/geuronderzoek
- http://www.academischewerkplaatsmmk.nl/ufc/file2/hgm_internet_sites/graskl/fb5d0198ad97606c2afcff6d278343b8/pu/Eindrapport_GEUR_Loes_Geelen_23_3_2015.pdf
- http://www.rivm.nl/Onderwerpen/V/Veehouderij_en_gezondheid/Onderzoek_veehouderij_en_gezondheid_omwonenden_VGO/Vragen en_antwoorden_onderzoek_VGO

De Pissebed

Oorspronkelijk zijn pissebedden zeedieren. Ze behoren tot de kreeftachtigen en hebben 14 poten. De landpissebed heeft de zee verlaten maar heeft zijn kieuwen behouden. Zijn kieuwen zitten aan zijn achterlijf en zijn uitwendig. Daarom is de pissebed gevoelig voor uitdroging en is hij vooral te vinden in kelders, onder bloempotten en stenen en op andere vochtige plaatsen. Pissebedden zijn de enige kreeftachtigen die niet op water aangewezen zijn voor de eerste levensfasen van hun nageslacht. Na de paring in de lente vervelt het vrouwtje, waarbij een broedzak wordt gevormd. Hierin worden enkele tientallen eitjes afgezet. Het vrouwtje draagt de eitjes enige weken met zich mee. De jongen blijven na de geboorte nog enkele dagen in de buidel.

Eens plaste een kelderzeug in Loon
In de mooie Molenbeek, zo schoon
"Geen ammoniak
en geen zeugenkak"
bralde een boer op zeer hoge toon

De Engerling

De larve van bladsprietkevers zoals de meikever, de junikever, mestkevers en het vliegend hert heet engerling. De engerling verblijft een of meer jaren in de grond voordat hij zich verpopt. Het aantal jaren van larveontwikkeling hangt af van de soort maar kan ook te maken hebben met het klimaat. Engerlingen vreten aan de ondergrondse delen van de (gras)plant. In de periode tussen juli en september kan de vraatschade zulke vormen aannemen dat hele delen van het grasland afsterven. Ook in de boomteelt richt de engerling schade aan. Hoewel Bayer imidacloprid (één van de neonicotinoïden) aanbeveelt voor de bestrijding van engerlingen, is biologische bestrijding met parasitaire aaltjes prima mogelijk.

Een engerling sliep in Wilbertoord
doch werd in zijn diepe rust gestoord
"boven ben je mooi
kom van onder die zooi"
en een frees beging karaktermoord

▲ Foto's Wikipedia

MLvC
Milieuvereniging Land van Cuijk

Wilt u GRATIS op de hoogte gehouden worden van de laatste regionale natuur- en milieu nieuwtjes?

Bezoek onze website

www mlvc.nl

en abonneer u op de digitale nieuwsbrief!

Lelieteelt

Begin januari van dit jaar hebben we de Colleges van B&W van de 5 gemeenten in het Land van Cuijk, naar aanleiding van het in januari 2014 verschenen rapport van de Gezondheidsraad over 'Gewasbeschermingsmiddelen en Omwonenden', een brief geschreven waarin we de volgende zorgen wilden delen:

"In het buitengebied zien we het grondgebruik veranderen en de intensieve teelten toenemen. Het gaat daarbij om fruit- en sierteelt, die zich beide kenmerken door een hoog gebruik van bestrijdingsmiddelen. Er is veel landelijke bekendheid gegeven aan het gebruik van neonicotinoïden en de nadelige gevolgen voor de natuur en met name de bijenstand.
Regelmatig weten ons echter ook mensen te vinden die hun zorgen uiten m.b.t. hun gezondheid en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Met name de toename van de lelieteelt baart ook ons zorgen door het gebruik van Metam-Natrium.
Wij denken dat er in het rapport van de gezondheidsraad en ook naar aanleiding van de uitzending van Zembla van 21 november 2013 voldoende aanleiding is om de bescherming van de inwoners op dit gebied vorm te geven in uw ruimtelijk beleid.
Wij zien graag uw reactie tegemoet waaruit blijkt op welke manier U met betrekking tot de lelieteelt vorm geeft aan de in de Wet gewasbescher-|mingsmiddelen en biociden opgenomen zorgplicht ten aanzien van de bewoners van uw gemeente en de recreanten in het Land van Cuijk".

Rapport Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad vraagt zich in haar rapport af: "Lopen omwonenden van landbouwpercelen kans op gezondheidsschade door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen?" Ze stelt dat er in ons land nauwelijks onderzoek naar gedaan is, maar dat uit buitenlands onderzoek aanwijzingen komen "dat omwonenden enige gezondheidsrisico's kunnen lopen door het gebruik van deze middelen. De commissie ziet dan ook voldoende reden voor blootstellingsonderzoek in eigen land onder deze bevolkingsgroep en voor aanpassing van de toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen".

Gewasbeschermingsmiddelen zijn uiteraard wat in de volksmond 'bestrij-

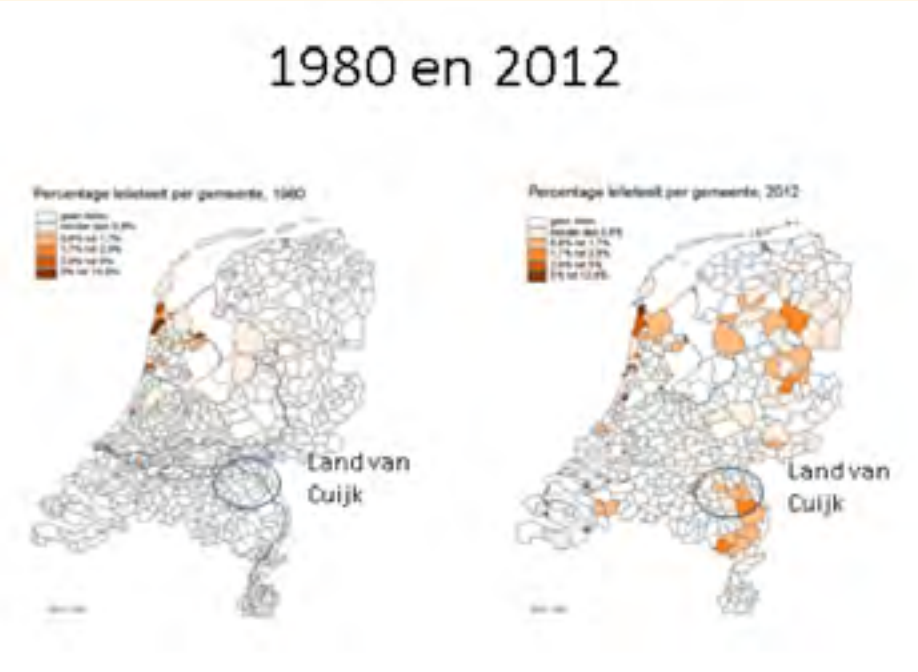

Artikel 2a. Zorgplicht Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden:

Een ieder is verplicht op zorgvuldige wijze om te gaan met gewasbeschermingsmiddelen, biociden, de daarbij behorende werkzame stoffen of daarbij gebruikte toevoegingsstoffen, alsmede restanten daarvan of de aangebroken verpakkingen. Die zorgvuldigheid houdt in ieder geval in, dat een ieder, die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten gevaar ontstaat of kan ontstaan voor een mens, voor een dier of voor planten waarvan de instandhouding gewenst is, voor planten die aan anderen toebehoren, voor de bodem of voor het water, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten, tenzij zulks in redelijkheid niet van hem kan worden gevergd, dan wel onverwijld alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde voornoemd gevaar te voorkomen of de nadelige gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken.

dingsmiddelen' heten. Een berucht bestrijdingsmiddel is Metam-Natrium, een grondontsmettingsmiddel dat onder andere wordt toegepast in de bollenteelt.

Gevaar

Het middel bestrijdt rondwormen (nematoden) en bepaalde bodemschimmels, evenals kiemende onkruiden. Na toepassing moet de bodem bij voorkeur met een gasdichte folie worden afgesloten, of anders moet de bovenste laag dichtgerold en bevochtigd worden. Het middel kan brandwonden veroorzaken en de huid overgevoelig maken. Het is dan ook tijdelijk verboden geweest maar, na een nieuwe beoordeling door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb), weer toegelaten onder meer strikte gebruiksvoorwaarden. Metam-Natrium mag alleen nog maar worden toegepast als er een bufferzone van 150 meter is tussen het te behandelen perceel en de grens van woningen of andere gebouwen waar mensen verblijven. Ook moet het behandelde perceel worden afgedekt voor minstens 10 dagen en moet het middel op tenminste 20 centimeter diepte ingebracht worden. Tenslotte mag er maximaal 1 hectare worden behandeld met een afstand tot het volgende te behandelen perceel.

Antwoord van de gemeenten

De vijf Land van Cuijkse gemeenten hebben hun antwoord aan ons op elkaar afgestemd, zodat we vier keer een brief met exact hetzelfde antwoord kregen; alleen de gemeente Sint Anthonis verkoos het antwoord in eigen bewoordingen te geven. In deze brieven lezen we: "In ons ruimtelijk beleid van nu kennen wij geen bijzondere kaders voor teelten en/of de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, niet in het algemeen en ook niet specifiek". De gemeenten delen onze "zorg voor de gezondheid van bewoners en recreanten" en hebben zich "daarom in overleg met de andere gemeenten in het Land van Cuijk beraden op de door [ons] aangehaalde problematiek". Vervolgens wordt het gebruik van en de voorwaarden waaronder Metam-Natrium gebruikt mag worden – zie hierboven – geschetst. "Deze voorwaarden hebben er landelijk toe geleid dat deze vorm van grondontsmetting sterk is afgenomen. In het Land van Cuijk is - op basis van de gegevens van de NVWA - in 2014 een afname geconstateerd ten opzichte van 2012 van bijna 50%. Voor zover grondontsmetting heeft plaatsgevonden voor de teelt van bloembollen/bolbloemen is deze afname iets geringer en bedraagt deze 45%".

Per gemeente blijkt er wel verschil in afname te zijn. In Cuijk en Mill en Sint Hubert bedraagt de afname 100%, en heeft er in 2014 in het geheel geen grondontsmetting plaatsgevonden.

In Grave betreft het nog 8,5 hectare, en in Boxmeer nog 21 hectare. Sint Anthonis rept niet over afname of op hoeveel hectare nog van grondontsmetting sprake is.

"Deze afname kan slechts zeer beperkt worden toegeschreven aan de verbods-

periode van de zomer 2014 omdat grondontsmetting vooral plaatsvindt in het voor- en najaar. Wij zijn verheugd met deze afname en hopen dat deze verder doorzet als gevolg van de nu geldende toepassingsvoorwaarden. *Het vorenstaande overwegende zijn wij er niet van overtuigd dat wij in ons ruimtelijk beleid kaders zouden moeten stellen aan de lelieteelt vanwege het gebruik van metam-natrium*." De reden die de gemeenten hiervoor geven is dat het ruimtelijk beleid bedoeld is voor algemene kaders, en zich minder goed leent voor regels voor specifieke teelten en/of gewasbeschermingsmiddelen. Bovendien is de zorgplicht van de Wet gewasbeschermingsmiddelen gericht op gebruikers en distributeurs: "Toezicht en handhavingsbevoegdheden liggen bij de NVWA en deels ook bij de waterschappen. Bij ons als gemeente ligt natuurlijk een signaalfunctie op grond waarvan wij zo nodig contact opnemen met de diverse inspectiediensten. Wanneer uw vereniging concrete aanwijzingen heeft dat overtreding plaatsvindt van de wettelijke bepalingen of toepassingsvoorwaarden, dan zullen wij deze doorgeven aan de genoemde bevoegde instanties."

Kortom: de gemeenten menen dat het aan andere instanties is om in te grijpen als het fout loopt. Het ruimtelijk beleid van de gemeenten is volgens hen bedoeld voor algemene kaders. Daar denkt de Gezondheidsraad anders over. Die schrijft in zijn rapport dat invoering van een spuitvrije zone langs scholen, woonhuizen en dergelijke voor de hand ligt. "De gekozen breedte zal een weerspiegeling zijn van wat de politiek een juiste balans acht tussen gezondheidskundige en economische waarden. Differentiatie naar type object (losse woning, aaneengesloten bebouwing, school, etc.) verdient daarbij overweging. Of hierbij een landelijke dan wel een lokale aanpak (via bestemmingsplannen) wordt gevolgd of een combinatie van beide, is eveneens aan de politiek. De huidige trend is steeds meer om dit soort zaken lokaal te regelen teneinde een lokale belangenafweging mogelijk te maken. De komende Omgevingswet is hierop mede gericht." Het mag duidelijk zijn dat wat ons betreft het laatste woord hierover nog niet is gezegd!

Jan Reijnen

Poster middenpagina:
'Der Sonntagsspaziergang 2013"
Carl Spitzweg / Sybilla Keitel / Gert Müller

De bodem uitgezocht

MLvC
Milieuvereniging Land van Cuijk

Ontwerp en druk: dotkom design, Sint Anthonis